DE AMBOINEES.

In het eerste nummer van den dertienden jaargang van het Tijdschrift voor Nederlandsch Indië, is eene bijdrage over de Molukkos, van den Heer DE SERIÈRE, opgenomen, waarin eenige aanwijzingen tot verbetering der nagelteelt voorkomen, en tevens de redenen van het vervallen van handel en welvaart te Amboina zijn uiteengezet.

In die verhandeling vinden wij, op bl. 45, eene beschrijving van den inlandschen Christen op Amboina, die, hoewel in vele opzigten waar, niettemin ligtelijk een geheel verkeerd denkbeeld van den Amboinees zou kunnen doen opvatten en hem in een veel nadeeliger daglicht plaatsen, dan hij werkelijk verdient. In deze schildering toch en in die, welke de Heer ROSKOTT in datzelfde Tijdschrift van hem heeft gegeven, wordt alleen van zijne gebreken, van zijne luiheid en zijn schijnchristendom gesproken. Dit is nu den ijverigen zendeling, die er op uit is om de bevolking, onder welke hij werkzaam is, zedelijk te beschaven, wel niet zoo zeer ten kwade te duiden; maar het zoude ons leed doen, daardoor de inboorlingen van onze oudste bezitting, van de bakermat onzer magt in Indië, aan de minachting van den Nederlandschen lezer te zien blootgesteld. Treurig zoude het voorwaar zijn, indien ons meer dan tweehonderdjarig bestuur en de Christelijke godsdienst, welke een groot gedeelte der bevolking heeft omhelsd, op haar slechts een' nadeeligen invloed zou hebben uitgeoefend, en haar zelfs tot eenen lageren trap van zedelijke waarde gebragt, dan andere Indische volken.

Wij willen toegeven, dat onder de Amboinezen in het algemeen nog een

grof bijgeloof heerscht; dat zij dikwerf eene godsdienstleer niet verstaan, die hun veelal in eene taal wordt voorgedragen, waarvan bijkans de helft uit hun vreemde, Arabische woorden bestaat, welker beteekenis de leeraar, die daarvan gebruik maakt, slechts uit gebrekkige woordenboeken of uit de Maleische bijbelverklaring heeft leeren kennen; — wij willen niet tegenspreken, dat onder hen, vooral op de hoofdplaats, vele worden gevonden, die aan den drank zijn verslaafd, en het grootste gedeelte van hunnen tijd in lediggang doorbrengen, noch, dat zij in het algemeen twistziek zijn en een vrijgevig gebruik weten te maken van de scheldwoorden, waarvan onze krachtige moedertaal en het Maleisch hun eenen rijken voorraad aanbieden; — in den omgang tusschen de beide geslachten mogen zij niet altijd de striktste lessen der zedelijkheid in acht nemen: — dit alles willen wij niet betwisten; maar wij gelooven tevens, dat de lijst der ondeugden en gebreken, die men hun kan voorwerpen, met deze opsomming vrij volledig is ingevuld, en stellen ons nu voor tot de aangenamere taak over te gaan, om aan te wijzen, wat in hun te prijzen is en waardoor zij zich van andere Indische volken voordeelig onderscheiden.

In de eerste plaats verdient te worden opgemerkt, dat het geval hoogst zeldzaam voorkomt, dat Amboinezen werkelijke misdaden begaan, dat zij van moord, roof of diefstal van verzwarenden aard kunnen worden beschuldigd, welke misdrijven onder een groot gedeelte der andere Indische volken veelvuldig zijn; en dit is toch waarlijk geen gering voorregt.

Er is wel geen volk in Indië, dat zoo veel, niet alleen van onze zeden en gewoonten, maar ook van onze wijze van denken en gevoelen heeft overgenomen, als de Christen-Amboinees; hij is van een openen, vrolijken inborst, vatbaar voor dankbaarheid en geestdrift, en weet dit zeer goed te uiten: iets dat men bij andere Indische volken zelden vindt, al kan men hun ook die deugden zelve niet zoo geheel ontzeggen, als veelal geschiedt; — hij bezit veel zin voor muziek en dichtkunst, en heeft van deze laatste niet onbevallige proeven geleverd; — onder geen Indisch volk gevoelt de Europeaan zich zoo te huis, als onder de Amboinezen; hij kan zich zelfs met den gewonen inlander of burger gemeenzaam maken en met genoegen met hem verkeeren, iets waaraan men wel bezwaarlijk bij den Javaanschen koelie of landbouwer zal denken; — de gewone Christen-inlander is dikwerf in staat

om onze redeneringen te begrijpen en laat zich overtuigen, zoo hij ongelijk heeft, hetgeen men elders in Indië en ook op Amboina bij den mahomedaanschen inboorling, die toch voor een groot gedeelte tot denzelfden volksstam als de christelijke behoort, wel bijkans altijd te vergeefs zal beproeven. De Ambonsche Christen-bevolking is dan ook inderdaad met de Europesche bevolking zoodanig ineengesmolten, dat het dikwerf niet kan worden beslist of iemand van zuiver Ambonsche of van gemengd Europesche afkomst is, daar de geslachtsnamen daaromtrent geene voldoende zekerheid geven. Er worden vele afstammelingen van Europeanen gevonden, die zich door taal, gewoonte, zeden of denkwijze geenszins van den gewonen Amboinees onderscheiden. Niet alleen onder de Ambonsche regenten vindt men mannen van veel bekwaamheid, zoo als reeds uit de boven bedoelde bijdrage over de Molukkos blijkt; ook gewone inlanders zijn soms in staat, om verzoekschriften of stukken voor den landraad op te maken, die eenen prokureur van beroep geen oneer zouden aandoen. Er zijn voorbeelden van Gouvernementsambtenaren in hoogere betrekkingen, die evenzeer door hunne bekwaamheid, als door vele beminnelijke en achtingswaardige hoedanigheden uitblonken, en toch, hoewel eenen Europeschen naam dragende, in gelaatskleur en trekken weinig van den Ambonschen inlander verschilden, in wier aderen welligt meer Amboineesch, dan Europeesch bloed vloeide, en die op Amboina hunne opvoeding genoten en het eiland nimmer verlaten hadden.

Ook op Java zijn de Amboinezen als klerken of als opzieners bij partikulieren zeer gewild.

Aan de trouw der Ambonsche schutterij heeft Nederland het behoud dier kolonie in 1829 te danken, toen op eenen zekeren dag, des ochtends, door eenen in het geheim ingewijden Amboineschen soldaat, aan den militairen kommandant werd ontdekt, dat eene zamenzwering was gesmeed onder het, tot op weinige gebrekkige Europeanen na, geheel uit Saparoeëzen bestaande garnizoen, met het doel, om dien zelfden avond alle Europeanen, met uitzondering van den predikant en eenen bijzonder beminden kapitein, te vermoorden. Men kan zich voorstellen, welke ontsteltenis deze tijding moest veroorzaken, daar hoegenaamd geen hulp van buiten te verwachten was, en de wapenen der schutterij, tot welke het bestuur dadelijk besloot zijne toevlugt te nemen, in het kasteel Victoria werden bewaard. Het gelukte

echter de schutters ongemerkt, bij kleine partijen, in het fort te brengen en hen daar van geladen geweren te voorzien; vervolgens werden de oproerige troepen ongewapend bijeengeroepen, en door de welgewapende schutterij gevangen genomen, die daarop nog verscheiden maanden in de garnizoensdienst voorzag, tot dat er nieuwe troepen van Java kwamen.

In vroeger tijden heeft dezelfde schutterij gewigtige diensten bewezen tot demping van den in 1817, op Saparoea en Haroekoe uitgebroken opstand, die aan zoo vele honderden der onzen het leven heeft gekost.

Eene hoedanigheid, door welke de Amboinees mede veelal gunstig boven de andere Indische volken uitmunt is zijne zindelijkheid. — Het is dikwerf een waar genoegen, na eenen vermoeijenden togt in het logeervertrek van een' Ambonschen Christen-regent te rusten, zoo zindelijk is de met kunstige bloemen van vogelvederen versierde slaapstede, zoo zuiver het linnen, de wanden zoo goed gewit of uit de takken van den sagopalm sierlijk ineengelegd, en de vloer met blinkend zand bestrooid. — Men herinnere zich daar tegen over het nachtverblijf bij een, zelfs welgesteld Javaansch dessa-hoofd (want daarmede slechts kunnen de Ambonsche regenten, voor zoo ver hunne betrekking betreft, worden gelijk gesteld, geenszins met de hoogere Javaansche ambtenaren en regenten), het talrijke ongenoodigde gezelschap, dat men op zijne slaapstede vond, de kussens en overtrekken, die nimmer met zeep, noch water kennis gemaakt hadden, de met honderd voor ons weinig bekoorlijke schoteltjes bezette tafel en de sombere, spaarzaamverlichte pandoppo, — of men denke slechts aan het nog veel troostlozere verblijf bij eenen Mahomedaanschen regent op de tegenovergestelde zijde van het eiland Amboina, die zijnen hongerigen gast ronduit verklaart, dat hij hem met den besten wil niets te eten kan voorzetten!

Om eindelijk tot het belangrijkste punt te komen: — men beweert, dat de Amboinees slechts in naam Christen is. Wij willen ons hieromtrent geene beslissing veroorloven; het is zoo moeijelijk ook in Europa de juiste lijn tusschen den waren en den schijn-christen te trekken, dat wij dit bij een Indisch volk nog veel minder willen beproeven, maar er ons slechts toe beperken om te vragen, of het dan zoo geheel voor niets is te achten, dat de Amboinees trouw en met liefde de kerken bezoekt, dat hij zich gedurende den godsdienst op eene wijze gedraagt, en, ten minste uiterlijk, eene

aandacht vertoont, zoo als dit in menige christelijke gemeente in Europa niet beter kan worden verlangd; dat hij dikwerf uit eigen beweging, wanneer hij zich alleen en onopgemerkt waant, uren lang in zijnen Maleischen bijbel leest? En aan wat anders, dan aan zijne godsdienst kan het verschil in verstandelijke ontwikkeling tusschen hem en den tot denzelfden volksstam behoorenden mahomedaanschen bewoner van het eiland, waarvan wij hierboven gewaagden, worden geweten?

Zijne luiheid kan hem wel mede niet als een zoo zwaar vergrijp worden aangerekend in een land, waar geen landbouw mogelijk is, en de inlander niettemin een ruim voedsel vindt in zijne aan sago- en arenpalmen, en een groot aantal verschillende vruchtboomen rijke doessons, en in de van visschen wemelende baai, tot wier vangst hij dikwerf eene bloote angel, zonder lokaas, bezigt. Men verbeelde zich nu, dat hier in Nederland de landbouwer of de daglooner door eenen dag werkens genoeg konde verdienen, om daarmede gedurende drie of vier dagen in zijn eigen onderhoud en in dat van zijn gezin te voorzien. Zou hij dan nog zulk een ijverige werkman blijven, als thans? Wij betwijfelen dit, en gelooven, dat van alle zijden, behalven door de slijters van wijn, bier en jenever, luide klagten zouden worden aangeheven over de vele lediggangers in den lande. — Waar het er op aan komt kan de Amboinees, die doorgaans van een vrij krachtig ligchaamsgestel is, zeer goed werken; hij is een onvermoeide roeijer, en gunt zich op eenen langen overtogt, dikwerf in de 24 uren naauwelijks een paar uren rust; met welke behendigheid en vlugheid draagt hij niet, onder het zingen van vrolijke liederen, zijnen regent, of Europesche ambtenaren en reizigers en het liefst zijnen geestelijken leeraar in eenen draagstoel over de steilste en moeijelijkste bergwegen? Als huisbediende geven velen hem nog de voorkeur boven den Javaanschen bediende, die toch voorzeker tot de besten in Indië behoort; en voor sommige handwerken, zoo als bijv. dat van schrijnwerker en timmerman bezit hij veel aanleg. In het ten handel varen heeft hij mede groote liefhebberij, zoo zich slechts de gelegenheid daartoe aanbiedt, die echter op zijn voor den landbouw ongeschikt, en, behalven nagelen, noten en oliën, aan handelsprodukten arm eiland zeer schaarsch is. Zijne vroegere betrekkelijke welvaart heeft hij dan ook, zoo als wij uit de bijdrage in het genoemde tijdschrift zien, aan het sedert in

verval geraakte monopolie van handel, en aan het aanwezen van een grooter aantal Europesche ambtenaren en militairen te danken gehad, en wij vreezen, dat het, zelfs met de vrijzinnigste instellingen, moeijelijk zal zijn, hem die welvaart weder te bezorgen, daar zijn eiland, met uitzondering der boschgronden, onvruchtbaar is, en ook deze gronden, uithoofde van den lossen aard van den bodem, bij uitgebreider ontginningen en aanhoudende bewerking, wel spoedig door de hevige regens zouden uitgespoeld worden en hunne vruchtbare deelen verliezen. Om deze reden tiert daar alleen de teelt van boomgewas, zooals nagelen en noten, waarvoor de grond niet behoeft te worden omgewoeld. De nopalkultuur, die eenen uitnemend en aanhoudend vruchtbaren grond of zware bemesting vereischt, welke op Amboina uit gebrek aan vee niet te bewerkstelligen is, zoude derhalve waarschijnlijk niet slagen, en de teelt van zijde is, niettegenstaande veelvuldige in Indië daarmede genomen proeven, nog nergens op den duur gelukt. Wierd Amboina tot eene vrijhaven verklaard, zoo zoude er zich zeker eenige tusschen-handel vestigen, hoezeer de mededinging van Makassar en Menado dien wel nimmer zeer aanzienlijk zullen doen worden. Andere middelen tot bevordering der stoffelijke welvaart zullen wel bezwaarlijk zijn op te sporen, en van het Gouvernement kan men niet verlangen, dat het, zonder vooruitzigt op vergoeding, nog veel meer zal ten koste leggen aan eene bezitting, die reeds sedert geruimen tijd, in stede van winst, verlies oplevert. Wij hopen echter mede, dat meer moge worden gedaan voor de godsdienstige en zedelijke ontwikkeling van den Christen-Amboinees, waarvoor hij getoond heeft zeer vatbaar te zijn.

ARNHEM, Mei 1851.

H. C. V. D. WIJCK.

